

SÖNDAG 31 MAJ 2015

Vecka 22 ● Nummer 144 ● Årgång 151 ● 4,50 euro

HBL

HUFVUDSTADSBLADET

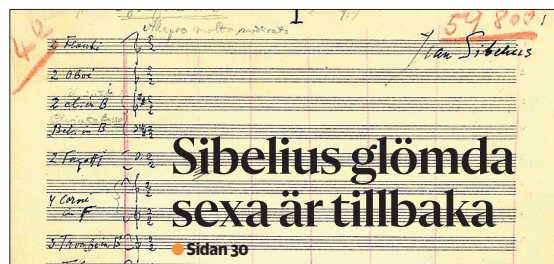
”SFP var för passivt förr”

Svenska folkpartiet hade för få egna initiativ under tidigt 2000-tal, anser Pär Stenbäck, SFP:s ordförande 1977–1985.

– Ibland tyckte jag att partiet var lite för passivt.

Stenbäck som också har lett SFP i opposition vill inte ge Haglund några råd.

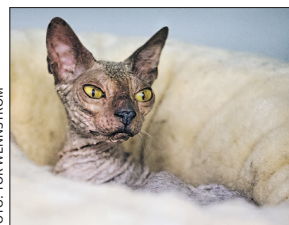
– Nu är det hans tur att sätta sin prägel på SFP och på Svenskfinland. ● **Sidan 4**

Sibelius glömda sexa är tillbaka

● **Sidan 30**

FOTO: TOR WENSTRÖM

Längtan efter nytt hem

● **Sidan 20**

Söndag

● **Vecka 22**

● **Namnsdag i dag**

● **Svenska:** Helga, Helge. **Finska:** Helga, Helka. **Ortodoxa:** Erjo.

● **Namnsdag i morgon**

● **Svenska:** Rabbe. **Finska:** Nikodemus, Teemu. **Ortodoxa:** Teino, Usti.

● **Vädret.** Se sista sidan eller hbl.fi/vader

Solen	upp	ner
Borgå	4.05	22.26
Hangö	4.21	22.32
Helsingfors	4.10	22.27
Jyväskylä	3.44	22.47
Uleåborg	3.01	23.34
Utsjoki	solen går inte ner	

I dagens tidning

■ 4	Finland
■ 10	Världen
■ 14	Lokalt
■ 20	Sport
■ 24	Ledare
■ 25	Debatt
■ 27	Kultur & nöje

■ 30	I dag
■ 33	Evenemang
■ 34	TV & radio
■ 37	Korsord
■ 38	Börsen
■ 39	Serier
■ 40	Väder

↑ ANNORLUNDA BARNDOM.

Rumänskromska Denise bor i Valea Seaca och tillbringar sina dagar med att leka tillsammans med alla andra barn, som inte heller har andra ställen än de dammiga hemkvarteren att gå till.

← MODERSKÄRLEK.

I april berättade om vi om hur mycket Nadja saknar sina barn under arbetsmånaderna i Helsingfors. I dag berättar vi om hennes resa hem till rumänska staden Tecuci.

FOTO: EVY NICKSTRÖM

Europa 2015

Tiggeri- och lägerförbud, stängda offentliga toaletter, minimerade sociala rättigheter ... Många idéer, och få resultat. HBL har rest runt i Rumänien för att se varifrån de några hundra romer som lever på våra gator kommer, och kan i dagens reportage berätta om en omfattande och strukturell fattigdom som knappt någon tror att kan lösas med fler restriktioner.

Reportage

NYHETSCHEF
Markus West
markus.west@ksfmedia.fi

FEATURE- OCH TEMACHEF
Marita Granroth
marita.granroth@ksfmedia.fi

Facebook: HBL - Hufvudstadsbladet
Twitter: @hblwebb
Instagram: @hufvudstadsbladet

EUROPAS UTSTÖTTA

SKÖTER SIG SJÄLVA. Sex systrar och en liten baby är som många andra romska barn tvungna att klara sig på egen hand medan deras föräldrar är i Finland och andra länder och tjänar. Från vänster Soleda, 13, Sara, 3, Simona, 8, Beatrice Maria, sex månader, Loredana, 16, Anca, 5, och Bica, 10.

RUMÄNIEN

TEXT JEANETTE BJÖRKQVIST
FOTO EVY NICKSTRÖM

Bakom den lilla rumänska orten Valea Seacas pastellfärgade fasader och grönskande trädgårdar öppnar sig ett myller av sandiga bakgårdar, där ingenting riktigt vill växa. Det är här de lever, barnen som lämnas ensamma när föräldrarna åker utomlands för att tjäna sitt uppehälle.

Sent i april har den gropiga sandvägen som leder till romernas undangömda kvarter torkat och förvandlats till damm. Men solen har ännu inte orkat med riktigt allting och därför är den lilla gård som döljer sig bakom ett av alla dessa förfallna staket fortfarande blöt.

Det stör inte de två små flickorna som ivrigt siktar på de djupaste pölarna, halvt dolda under bråtet som ligger utspritt över den lilla gården. Deras sparsamt påklädda ben är täckta av en gråsvart sörja men är man bara tre och fem år gammal så behöver man kanske inte bekymra sig om världsliga saker, såsom genomlortiga kläder eller hur de ska tvättas.

När vi knackar på slutar **Anca** och **Sara** tvärt att hoppa och följer förundrat efter oss in i det nedgångna hus som är deras hem. Med de två minsta flickorna bor fyra äldre systrar: **Soledana**, **Bica**, **Simona** och så den äldsta, sexton år gamla **Loredana** och hennes dotter **Beatrice Maria**.

Mamma **Olga** och pappa **Gabi** är inte hemma just nu och har inte varit det sedan början av året då de – äter – åkte i väg till Finland för att tjäna pengar.

Då var Beatrice Maria alldeles liten. Nu är hon nästan sex månader gammal och hennes mamma **Loredana** är orolig.

Långt norrut, på ett torg i Hagalund, har **Olga** och **Gabi** nämligen haft några dåliga veckor. Därför har de inte kunnat skicka pengar till flickorna, och utan pengar har **Loredana** inte kunnat köpa någon mat. Så de senaste dagarna har hon och de fem små systrarna bara haft lite potatis att äta.

Utan pengar har **Loredana** inte heller kunnat köpa mediciner för att lindra den rosslande hostan som de alla dras med. Dessutom, förklarar hon i samma andetag, har de två systrar som borde gå i skolan – trettonåriga **Soleda** och tioåriga **Bica** – stannat hemma flera dagar eftersom deras skor är trasiga.

Det blir tyst i det lilla rummet och sex små flickor tittar storögt på oss.

– Kan ni ge oss lite pengar så vi får någonting att äta, viskar **Loredana**.

Vår tolk **Maria** går till ett undangömt hörn av rummet och en stund viskar de med varandra. Slutligen byter några skrynkliga sedlar ägare. Lättnaden i den unga flickans ansikte är påfallande.

– Kan ni också hjälpa mig att gå till butiken och köpa maten? Det är väldigt krångligt att komma dit med baby, frågar hon.

Det är bara en liten stund sedan vi – tre främlingar – steg in i det här lilla hemmet, inrett med två smala och luggslitna soffor och en 120 centimeter bred säng. Men baby på mammas arm har gråtit ihärdigt en längre stund och just nu finns det inga andra att be om hjälp av.

En stund senare sätter vi oss i bilen och kör de några kvarteren till byns lilla butik. Med oss har vi **Soleda** och **Bica** i sina trasiga skor, och de följer också med in i butiklokalen.

Expediten, en dam i äldre medelåldern, reagerar omedelbart.

– Vad gör de där här? Varför hjälper ni dem? Zigenarna – alla hjälper dem, ingen hjälper oss rumäner, fräser hon i en hetsig utläggning till **Maria**.

30 %
av romerna i
Rumänien är
analfabeter.

Flickorna tittar ner i golvet. När expediten tystnar för att betjäna en annan kund plockar de snabbt var sitt par billiga plastskor från bordet, räcker dem till **Maria** och går ut på gården.

De förblir tysta då vi en stund senare tar oss tillbaka hemåt. I plastpåsar har vi två par skor, brödlimpor, korv och två flaskor dricka som expediten motvilligt gick med på att sälja till oss.

Under de dagar vi tillbringar på Valea Seacas bakgårdar ska vi få höra många fler likartade nedslående berättelser om invånarnas liv och vardag.

Om hur de här människorna – vuxna och barn – lever i ett konstant armod. Om hur ingen bryr sig om deras fattigdom. Om hur man förr kunde tjäna lite pengar genom svart jordbruks- eller industriarbete hos rikare rumäner. Om hur de här jobben försvann när EU började ösa in stöd som minskade behovet av mänskliga händer. Om hur Rumäniens inträde i EU 2007 på ett nytt sätt öppnade möjligheter.

LÄS MER PÅ NÄSTA SIDA

Reportage

←←**OMODERNT.** En stor del av de mer än 1500 romer som bor i Valea Seaca har inte tillgång till avlopp, rinnande vatten eller elektricitet. Huset värms med hjälp av ugnar, som vintertid också innebär rökbildning inomhus.

←**UPPGIVNA.** Hansu har sju barn och ett åttonde på väg. Hans familj trängs i ett litet rum på några kvadrat där det tidvis också ska rymmas fler släktingar som inte har ett ställe att sova på. En av dem är fjortonåriga brorsdottern Teodora, som väntar barn.

↑**MAMMA.** Mihaela, 29, har sju barn varav den yngsta är 1,5 år. Om några månader föds hennes åttonde barn. System Sandica, mor till två, tycker det är för många eftersom det är svårt att försörja familjerna.

→**ENKELT.** Utanför Panciu bor romer isolerat i enkla hus. En av dem är lilla Valentina.

ten för dem att bege sig i väg till andra länder för att tjäna sitt levebröd. Och om hur alla de vuxna som nu befinner sig i oordnade förhållanden runtom i Europa har valt, eller snarare tvingats välja, att lämna barn och släkt kvar i väldigt primitiva förhållanden.

I hela Rumänien har det sagts att det kanske finns 620 000 romer, i Bacauregionen fler än 15 000. Kanske, för egentligen vet ingen hur många romerna är. Det finns de som menar att de rentav kan vara fyra eller fem gånger fler än så.

För några år sedan sades det också att det bor omkring 1 500 romer i Valea Seaca. Men här, precis som på andra orter, saknar ett okänt antal av dem officiella id-dokument vilket betyder att de egentligen inte existerar. Och finns du inte så räknas du inte. Du har heller ingenting att hämta hos social- och sjukvården, utbildningsväsendet eller någon annan officiell myndighet.

Den här insikten väcktes också rumänska **Andrea Braga** till då hon höll på att samla material till sin magisteruppsats om kvinnovåld i Valea Seaca.

I hela landet finns det antagligen tiotusentals romer som inte har id-dokument. Det är ett oerhört allvarligt människorättsproblem och det är faktiskt ofattbart att det i ett EU-land finns så många människor som aldrig fått en identitet.

Arbetet med att kartlägga och åtgärda de identitetslösa människorna i Valea Seaca inleddes redan då. Projektet fick ny fart då det i början av året blev klart att också Helsingfors diakonissanstalt är intresserat av att delta.

Precis i dessa tider filar man på detaljerna i det rumänsk-finländska samarbetet. Som så ofta handlar det om ett enskilt projekt, och om att andra än de officiella myndigheterna gör jobbet. Men det är bättre att agera någonstans än att vänta på att oengagerade myndigheter ska göra något.

– Det finns många oförrätter som behöver lösas men för att kunna åstadkomma någonting så måste ju alla människor åtminstone få en riktig identitet, ett bevis för att de existerar, säger Braga.

Alla delar inte hennes åsikt. Tvärtom kommer det i flera sammanhang under vår resa fram att en stor del av det samhälle som omger romerna mer eller mindre verkar ha gett upp tron på att det går att åtgärda den här gruppens utanförskap. Därför är det bäst att lämna dem åt sitt öde och hoppas att de reder sig själva.

Det tycker också den 62-åriga dam som smyger sig fram till oss då vi stannar till utanför

Romska barn löper tre gånger högre risk att växa upp i fattigdom jämfört med andra barn.

– Vi är inte som de. Vi är hederligt folk men de där, de förstör vårt rykte i hela Europa. Och det finns så många av dem, alldeles för många. Vi klarar inte av dem alla. De små, de är förstas barn, men titta på dem. De är så fruktansvärt skitiga, säger hon samtidigt som hon ilsket försöker sjasa bort de storögda barnen som börjat samlas omkring oss.

Vi tar adjö av kvinnan och lyfter undan några trasiga brädor för att komma tillbaka till Loredanas lilla gård, där sex hungriga flickor väntar på att få sin mat.

– De är som kråkor – svarta tjuvar som stjäla allting. Skriv det i er finländska tidning, ropar damen efter oss.

Det används många begrepp om dem, romerna i Östeuropa, och det är inte bara ilska damer som lever sitt liv intill förfallna romkvarter vid Karpaternas fot som svänger sig med dem.

För några veckor sedan kallade en framstående rumänsk professor romerna för parasiter som lever av rumänernas blod. De rumänska reaktionerna på hans liknelser var inte särskilt upprörda.

Under ett seminarium i Helsingfors i fjol lyfte **Robert Rustem**, chef för europeiska romforumet ERTF, fram exempel från andra länder:

– I Rumänien och Ungern har romerna jämförts med apor. I Bulgarien har en politiker föreslagit att man ska göra tvålväl av dem. I Slovakien har politiker gått till val med löfte om att kväsa den oansvariga tillväxten genom att tvångssterilisera dem. I Ungern skrev premiärminister **Viktor Orbán**s vän att de flesta romerna är djur, som inte borde få existera. I Tjeckien har anti-romska demonstranter fått stort stöd och sett detta som ett tecken på att folket snart är redo att göra sig av med romerna. I Frankrike har en borgmästare beklagat att Hitler inte tog livet av tillräckligt många romer. I Italien har en politiker sagt att masugnar skulle lösa problemet med romerna.

En del av alla de här uttalandena har orsakat debatt. Som helhet har de kraftfulla internationella reaktionerna på retoriken ändå utblivit, trots att Rustem försökt påtala att alla enstaka utspel är delar av en systematisk hatretorik vars primära syfte är att avhumanisera Europas fler än tio miljoner romer.

Svenska **Thomas Hammarberg**, som fram till 2012 var Europarådets kommissionär för mänskliga rättigheter, är inne på samma linje.

I intervjuer och på sin blogg har han i otaliga inlägg försökt föra fram sin oro över hur Europa ställer sig inför det djupt rotade föraktet, anti-ziganismen, som han säger har en lång, okänd historia.

"Okunskapen om romernas historia är kompakt. Få vet att en stor del av den romska befolkningen i Europa mördades under de nazistiska och fascistiska regimerna. I Tyskland undkom bara några tusen romer koncentrationslägren och avrättningarna. Överlevande som fått sin hälsa ödelagd, som förlorat familjemedlemmar och släktingar och fått sina tillhörigheter förstörda eller konfiskerade avisades när de sökte kompensation. Betecknande nog var massmorden på romer aldrig en ätalspunkt under Nürnberggrättegången mot naziledarna." skrev han bland annat i mars.

Samtidigt är förstas utspel om kråkor, parasiter och odugliga djur som borde brännas i ugnar överslag i retoriken.

De flesta EU-länder talar hellre neutralt om "rom- eller tiggarpromblem", och på olika håll har man hittat egna modeller för hur det ska lösas.

Italien, Bulgarien, Ungern, Tjeckien, Slova-

80 %

av romerna i Rumänien saknar elektricitet, rinnande vatten och avlopp.

det fallfärdiga staketet som omger Loredanas och systrarnas hem.

– Titta på den här ohyran, alla deras obehagliga, smutsiga barn. Ge ingenting till dem. Ingenting. Det är bara slöseri med pengar och tid, väser hon. Ni är från Finland? Förstår ni att de är brottslingar allihop. De vill inte jobba eller göra rätt för sig. De bara går här sysslolösa alla dagar och gör vårt liv till ett helvete.

Svadan som sköljer över oss verkar lätta på känslor som pyrt länge inom denna pensionerade skomakare. Hon själv är rumänska, säger hon, och understryker flera gånger att det är någonting alldeles annat än att vara "Tigani", zigenare.

Reportage

←←**REALITETER.** Husen i de romska områdena är av varierande kvalitet men gemensamt för dem alla är att de är dåligt byggda. Utetoaletterna, som byggts på bakgårdarna, delas också av flera familjer.

←**HJÄLPSAM.** Tioåriga Bica är moster till sex månader gamla Betarice Maria. Hon har haft mer tid nu eftersom hon låtit bli att gå till skolan i trasiga skor.

Över hälften av alla romer i Rumänien lever under den officiella fattigdomsgränsen.

kien, Polen och Ukraina hör till dem som med hjälp av bulldozrar mejar ner läger och andra boenden där romer håller till. Också i Sverige och Finland har myndigheter med lite mindre brutalitet vräkt romer från offentliga platser där de försöker slå sig ner. I veckan stängde Åbo sina tre offentliga toaletter för att förhindra att romerna tvättar kläder, hämtar vatten och uträttar sina behov i dem.

Mest har vi ändå ägnat oss åt att diskutera "problemet" i termer av tiggeri- och lägerförbud, och via kraftigt kringsskurna sociala rättigheter som ska göra våra länder så oattraktiva att inga fler av dem söker sig hit.

Åtgärderna runtom Europa har inte haft, och kommer knappast heller att ha, särskilt stor effekt framöver.

I huset intill Loredanas hem sitter till exempel Gabis brorsfru Sandica och funderar på när och hur hon åter ska bege sig till Helsingfors med sin man. Bredvid henne sitter två små blåögdade pojkar, sex och åtta år gamla.

– Det här är ett alldeles fruktansvärt liv. Titta hur vi bor, alldeles för många i samma hus och utan några bekvämligheter alls, suckar hon.

I likhet med många andra har hon inga pengar för sin resa. Men på varje område finns någon som har och som gärna lånar ut pengar till sina grannar.

– En plats i bilen kostar 200 euro men du behöver inte betala det genast utan du betalar då du börjar tjäna i Finland, förklarar Sandica.

Problemet är att utlånarna i regel kräver en ränta på 100 procent på sina pengar vilket betyder att bilplatsen i slutändan kostar 400 euro. Med tanke på hurdana summor Sandica och de andra kan skrapa ihop i Finland känns insatsen hisnande stor.

– Det är sant att det kan ta en eller två månader att betala resan men stannar man i tre månader kanske man kan göra hundra euro eller mer i vinst och sist och slutligen är det ändå mer än man hade kunnat tjäna här. Här finns inga möjligheter för oss, säger Sandica.

Det är inte så att hon vill låna pengar för ockerrentor för att kunna resa bort. Avfärden är tvärtom tung varje gång, säger hon, och avbryter sig när tårarna börjar strömma utmed kinderna.

– Pojkarna gråter efter mig hela tiden när jag är borta. De säger att de förstär varför jag måste fara och sedan ber de att jag kommer tillbaka snart. Förstår ni hur fruktansvärt tungt det är att lämna sina barn i detta? Men vad ska jag göra? Vårt kylskåp är tomt.

Att ta med barnen på resorna är heller inget alternativ. Det var det fortfarande 2008, då Loredanas föräldrar för första gången reste till Finland. Med dem reste också Soleda, Bica och Simona och – skulle det visa sig – Anca, som växte i mammas mage.

Både Soleda och Bica har vaga minnen av de åtta månader de levde i landet långt borta.

– Det var så fint, allting var rent. Det fanns ett torg och där kunde man köpa glass. Vi skulle vilja åka med mamma och pappa, men de har sagt att polisen tar oss om vi åker till Finland, förklarar Soleda.

Hon minns inte avfärden från Finland, senare samma år. Den ägde rum efter att lilla Anca fötts på Kvinnokliniken och myndigheterna i samma veva insåg att det finns fyra små barn som bor i odrägliga förhållanden, olämpliga för barn. Efter hot om att barnen omhändertas ifall familjen stannar kvar i Finland reste Olga, Gabi och barnen hastigt tillbaka till Valea Seace.

Inför nästa resa placerades barnen hos mormor och arrangemanget fungerade skapligt tills mormor fick njursten. Sjukdomen har förblivit obehandlad och de svåra smärtorna har gjort mormor oförmögen att hjälpa till. Därför har ansvaret för familjen nu helt flyttats över på Loredana.

Bland många problem Andreea Braga och kollegan Lari Peltonen listar i sin introduktion till diakonissanstaltens projekt i Valea Seaca finns också bitarna om flickors och kvinnors utsatta position. Utsattheten handlar om hur flickor i alltför tidig ålder debuterar sexuellt och om deras totala brist på kunskap om, och tillgång till, sexualundervisning och preventivmedel. Den handlar om hur äldre barn sätts att ansvara över sina syskon medan föräldrarna är borta. Den handlar också om hur detta, och många andra strukturella problem, framtida nya generationer möjligheten att se utbildning som en ny och annorlunda framtidsväg.

Rumänska Valeriu Nicolae, chefsförespråkare i Europakoalitionen för politik för romer, suckar djupt i telefonen.

Tio år efter att EU lanserade decenniet för romsk integration ser verkligheten fortfarande ut som den gör; i Valea Seaca precis som i en lång rad andra samhällen där romerna lever.

Ändå har EU under årens lopp slussat in många miljarder euro för att förbättra levnadsstandarden i de fattigare medlemsländerna. Enligt en kalkyl i Dagens Nyheter nyligen avsatte EU 2007–2013 över 18 miljarder euro för utvecklingen av Rumänien. Av pengarna skulle 3,2 miljarder användas bland annat till satsningar på utbildning, sjukvård och utsatta grupper, såsom romerna.

Bara tjugo procent av de här pengarna har använts till någonting alls. Resten har fått ligga orörliga.

Förklaringar till det här är att systemet för att kvittera ut projektstöd är krångligt, att förvaltningen är ineffektiv och korrumpierad och det helt enkelt saknas politisk vilja.

61,5
år är medellivslängden för romer, jämfört med 74,5 för rumäner.

– Majoriteten av de människor som under alla dessa år har ansvarat för romernas frågor har aldrig i hela sitt liv besökt ett område där romerna bor. Det har inte funnits och finns fortfarande inget helhetsansvar där någon med reell kunskap ser vad som behöver göras och hur det ska göras.

Nicolae har av eget intresse gjort en genomgång av alla stora konferenser som ordnats kring romproblematiken mellan 2004 och 2015.

– På varje EU-konferens har det suttit 250–500 personer. Under tio procent av dem har varit romer. De andra har varit byråkrater som inte haft någon som helst insyn i romernas verklighet. Med den summa EU lagt ut på en enda konferens hade man kunnat finansiera skolgången för 2 000 romska barn i fem år.

Och medan högdjuren diskuterat så har desperationens alla avarter frodats.

Även om Finland ligger i periferin då man betraktar de några hundra romer som faktiskt kommer hit så har vi redan ett rättsfall i Helsingfors, där en man från Rumänien och en annan från Ungern dömdes för koppleri sedan de livnärt sig på att sälja sina flickvänners kroppar. Några andra motsvarande fall är under utredning.

I Sverige kunde TV4:s Kalla fakta nyligen avslöja hur ligor med sätte både i Rumänien och

↑**LEKTID.** Femåriga Anca leker på sin hemgård, tillsammans med kusinen Armando.

→**SOVPLATS.** Man tar det man har och det är i stort sett aldrig en skild säng för de små barnen. I några hus har föräldrar byggt vaggor av handdukar, som ska ge den minsta ens lite egen plats.

Reportage

Sverige börjat värva romer med olika funktionsnedsättningar som tiggare till svenska städer. De här människorna hålls sedan som ligornas slavar och även om de, och det ska understrykas, är en liten minoritet av de romer som syns i Norden så är de ett tecken på en växande organiserad brottslighet där kriminella nätverk skor sig på medmänniskors desperation.

– I Finland har ni diskuterat tiggeriförbud. Det visar att ni inte över huvud taget förstår vad ni talar om. Man måste förstå att de här människorna kommer från så desperata livssituationer att de gör vad som helst för att överleva. Förbjuder ni tiggeri så söker de andra lösningar: brottslighet, prostitution. Det går helt enkelt inte att lösa fattigdom med förbud. Vi måste förändra hela grunden och det görs bara genom utbildning. Ni i Finland, med en skola i världsklass, varför klarar ni inte av att ta vara på alla de oanvända resurserna som finns i stället för att bara se romerna som ett problem? frågar Nicolae.

Utbildningen, eller snarare bristen på den, är också det som Amnesty de senaste åren försökt lyfta upp på agendan. I slutet av april besökte Frank Johansson, verksamhetsledare vid Finlandssektionen, och hans kolleger Tjeckien med anledning av den process som EU inlett mot landet. Orsaken är att Tjeckien anses bryta mot direktivet om diskriminering när det handlar om romska barns rätt till utbildning. Lyckas Tjeckien inte åtgärda sina problem kan man hamna i Europadomstolen, och dömas till kännbara böter.

Det här överträdelseförfarandet från EU:s sida kan kanske ses som en start på någon form av strängare linje gentemot romernas hemländer.

– Romernas barn är överrepresenterade i Tjeckiens specialskolor för barn med funktionsnedsättningar. De har väldiga svårigheter att få in sina barn i vanliga skolor. Om någon förälder lyckas kämpa in sitt barn i en vanlig skola så utsätts barnen ofta för grym mobbing och skolpersonalen är ointresserad av att åtgärda detta.

Enligt Johansson handlar mycket av romernas utanförskap om ett djupt liggande attitydproblem men också om en slags strukturell oförståelse för att utanförskapet härrör ur djupa sociala inkomstskillnader och segregation.

– Om du inte har hyfsade boendeförhållanden där du exempelvis kan tvätta dig och om du har föräldrar som resignerat och inte tror på att utbildning kan göra en skillnad så är det väldigt svårt att själv ta sig upp, säger Johansson.

I Valea Seaca har en ledsen baby äntligen somnat intill den trasiga ugn som vintertid ska värma huset. Loredana tittar trött på barnet. Det var inte så här hon hade tänkt att det skulle bli.

– Jag gick några år i skola och jag kan skriva lite. Ionut bodde också här i byn och efter att vi hade träffats gick jag i skolan ett år till. Sedan blev jag med barn. Det var inte min vilja men det var så det blev, och nu har mamma sagt att jag måste stanna hemma och sköta familjen medan de reser.

Beatrice Marias pappa, sjuttonårige Ionut, har också åkt i väg till Finland och hur länge han ska stanna är oklart. Det är meningen att Ionut också ska tjäna pengar och försörja sin lilla familj men vi förstår av Loredana att det inte gått så bra ännu utan inkomsterna kommer huvudsakligen från mamma.

Själv har sextonåringen inga planer på att bli en av alla de föräldrar som lämnar barnen och åker utomlands.

– Jag ser hur mina systrar gråter efter mamma varenda dag. Jag vill aldrig att mitt barn ska behöva sakna mig så.

Det hon vill är att få ett eget hus, där hennes lilla familj kan bo. I närheten finns ett tomt hus, och Loredanas förhoppning är att mamma ska producera så mycket pengar att hon kan köpa det. Priset är ungefär 1 400 euro.

Men vid Hagalunds torg har mamma suttit med en kopp framför sig sedan februari, och pengarna hon samlat in räcker knappt till att tillgodose barnens mest grundläggande behov där hemma. Förväntningarna på att hon ska lyckas samla ihop till ett hus till sin äldsta dotter och dennes man ter sig tämligen dödfödda.

Huset är förstås också bara en framtida dröm, medan det verkliga livet handlar om väldigt praktiska frågor.

Vad är du mest orolig över?

– Att tvättpulvret har tagit slut. Det är min största oro just nu, att jag inte kan tvätta våra kläder. Men mamma kanske skickar pengar snart och då kan vi tvätta igen.

Det är dags att lämna Valea Seaca. Från Finland har vi precis nåtts av nyheten om att flickornas pappa är på väg hemåt. Han är allvarligt sjuk och ingen vet hur länge han kommer att leva. De problem han har med blodcirkulationen är kroniska och de har redan orsakat allvarliga defekter i hans ben och armar. Sjukdomen skulle kunna kontrolleras med mediciner men utan pengar köper man inte sådana. I Helsingfors har personalen vid romernas stödcenter Hirundo lagt mycket tid på hans sak men eftersom vårdsystemet stänger ute alla utom dem som behöver akut vård har han tvingats ge upp. Nu har Gabi bedömt att han måste åka hem genast, så länge han fysiskt klarar av resan.

1 av 7

unga romer i Rumänien har aldrig gått i skola.

En dryg vecka efter att vi kommit hem från Rumänien stämmer jag träff med flickornas mamma.

Olga, 34, hann gå fyra år i skola innan hon tvingades ut för att först tjäna pengar till familjen, sedan sköta om syskonen och därefter sköta de egna flickorna.

De senaste åtta åren har hon till större delen levt i övergivna hus i Esbo, där hon försöker tigga ihop en inkomst av välbeställda finländare. Nu har det varit dåliga veckor och hon vet att barnen på den bild som hon får i sin hand är olyckliga.

Olga, själv tunn som en fågel, sitter länge tyst medan hon tittar på sina flickor på bilden. Det är flera månader sedan hon sett dem, och hon har svårt att förstå att de vuxit så mycket. Hon noterar att Loredana ser sorgen ut och att hon blivit så mager.

– Jag har sagt att hon måste äta så att bröstmjölken inte tar slut. Men det ser inte ut som om hon äter. Hon är så liten, så ledsen.

Men det är 2 000 kilometer mellan dem, och hennes makt över dottern verkar inte sträcka sig så långt. Nu har visserligen Gabi rest hem men han är i så dåligt skick att Olga inte räknar med att han orkar ta hand om allting. Samtidigt har hennes egna utsikter att besöka hemmet på Valea Seacas undångömda bakgårdar flyttats till en väldigt avlägsen framtid.

– Det här är ett tungt liv. Men det var så här det blev och det finns inget jag kan göra åt det. Jag kan bara be till Gud och hoppas att mina barn ska få en bättre framtid, att de ska få ett lättare liv.

Ett bättre liv skulle enligt henne vara ett riktigt jobb, hemma i Rumänien. Men hur flickor skulle kunna uppnå det vet hon inte.

– Men du ska veta att det inte är ett riktigt liv för en förälder det tvingas leva i ett annat land och tigga ihop pengar. Det är ingenting du väljer, om du har ett val.

jeanette.bjorkqvist@ksfmedia.fi, Twitter: @net-
tebjorkqvist
evy.nickstrom@ksfmedia.fi

↑ **ÅTERSEENDE.** Armando är den som har det allra svårast med att vara skild från sin mamma Nadja. Han var bara två när hon första gången åkte till Finland. Nu är han fem och saknar henne mest hela tiden när hon inte är hemma.

← **LÅNG RESA.** Costica och Nadja på Centralstationen i Bukarest. Under tågresan mot deras hemstad Tecuci kommer vi att möta på en bullrig och till synes trevlig man som ägnar en lång stund av resan till att berätta rasistiska vitser om romer för romerna i kupén. Sättet att tala nedlåtande om romer verkar ändå vara så inbyggt att Nadja och Costica skrattar med, också då vitsarna är väldigt grova.

KÖK. Nadja lånar både spis och kylskåp av några grannar så hon kan laga ordentliga middagar åt både barn och gäster, en lyxsyssla när man levt tre månader i ett övergivet hus i Helsingfors. Efter Finlandsresorna är det också en lyxsyssla att få städa, torka bord och hålla ordning i ett litet hem som har en ordentlig säng och en soffa där man får sova ut.

Hemma

Det finns en sång barnen brukar lyssna på medan Nadja är borta. Den handlar om ensamhet, om tomhet, om längtan och de har sjungit den så många gånger att de kan den utantill.

En mamma i staden Tecucis utkanter slätar nervöst till sitt hår och sina nya finkläder, inköpta för några euro på en loppmarknad i Helsingfors. En pappa fingrar rastlöst på den anspråkslösa gårdens enda leksak – en trasig plastcykel som en femårig pojke kört sönder för länge sedan.

Sedan hör vi det. Ljudet av en bil som närmar sig.

Den hinner knappt stanna utanför Nadjas och Costicas hus innan fem barn ramlar ut och flyger fast på mamma.

– Copii mei, mina barn, säger hon, lyfter upp den minsta i famnen och bär honom till huset där det är dags att fördela skörden från den här gångens arbetsresa.

Vi har burit påsarna genom halva Europa och de står nu i ett av husets två sparsamt inredda rum. Det visar sig att de är fyllda av loppisfynd som Nadja samlat på sig under månaderna i Helsingfors. En gammal docka, några plastbilar, väldiga mängder barnkläder och några par små skor som barnen entusiastiskt kastar sig över.

Lite vid sidan av de mindre syskonens ståhej står sjuttonåriga Cassandra, den äldsta av dem alla. Just då, i återseendets glädjeyra, vet vi ännu inte varför hon ser så allvarlig ut.

Senast vi skrev om Nadja och Costica var i våras då de befann sig i Helsingfors. Under nästan tre vintervinterkyliga månader hade de prånglat ut högar av Iso Numero, och lagt undan alla slantar som blev över. Vi skrev om deras alternativlöshet, om deras odrägliga boendeförhållanden och om mammas djupa saknad efter de fem barn som befann sig nästan 2000 kilometer söderut.

Men nu är det slutet av april och den tid av året när de har unnat sig semester hemma med barnen.

Flyget tillbaka går den 2 juni. Det betyder en månad tid tillsammans och tid att fixa med allt det praktiska. Och det visar sig att det är mycket som måste ordnas.

– Mamma är gammal och sjuk, hon har för många andra att sköta och hon bor i ett oroligt och dåligt område långt borta. Vi måste flytta barnen hit, till Tecuci, förklarar Nadja när hon timmarna senare stjär sig en lugn stund på en solig gård.

Det är också därför, inser vi, som Cassandra ser så allvarlig ut.

– Jag borde ta över familjen men jag vill inte. Jag vill också till Finland, bort härifrån. Jag vill inte fastna här, säger hon till oss, på hotellrummet dit hon bett om att få komma för att duscha.

Men Nadja kan inte lyssna på Cassandras protester. Hennes främsta oro är just nu om hon har råd att köpa både en spis och ett kylskåp till barnen. Rinnande vatten behöver de inte, brunnen finns ju ett stycke ifrån huset, på en annan gård. Men de måste kunna förvara och laga mat medan mamma är borta.

– Men mamma, jag vill ha en cykel, tjatar femåriga Armando.

Hans önskan förverkligas knappast. Samma dag vi åker hem får vi höra att den man som äger huset de bor i vill sälja det för att kunna resa till Spanien, eller åtminstone vill han ha en ordentlig hyra av Nadjas familj. Det beskedet innebär ännu mer behov av pengar och sannolikt ännu längre perioder borta från barnen framöver.

Sedan, när den här korta tiden tillsammans åter är slut. **JEANETTE BJÖRKQVIST**